

İLKÖĞRETİM OKULLARI ÖĞRETMENLERİNİN ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DAVRANIŞLARI İLE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ*

Türkan ARGON**
Yusuf ALĞAN***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Bolu ili merkez ilçe ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ile problem çözme becerilerine yönelik görüşlerini tespit etmektir. Araştırma tarama modelindedir. Tabakalı örnekleme yöntemi kullanılan çalışmada, 373 öğretmene ulaşılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği” ve “Problem Çözme Envanteri” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışına yönelik görüşleri fedakârlık, nezaket, vicdanlılık boyutlarında “tamamen katılıyorum”, üyelik erdemi ve sportmenlik boyutlarında “katılıyorum” düzeyindedir. Problem çözme becerilerine yönelik görüşleri ise düşünen, değerlendirci, kendine güvenli ve planlı yaklaşım boyutlarında “çoğunlukla”, kaçınan yaklaşım boyutunda “sık sık”, aceleci yaklaşım boyutunda ise “ara sıra” düzeyindedir. Öğretmenlerin kişisel özellikleri hem örgütsel vatandaşlık davranışı hem de problem çözme becerilerine yönelik görüşlerinde bazı boyutlarda anlamlı fark ortaya çıkarmıştır. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ile problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır

Anahtar sözcükler: örgütsel vatandaşlık davranışı, problem çözme becerisi, ilköğretim öğretmenleri.

ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIORS AND PROBLEM SOLVING SKILLS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

ABSTRACT

The purpose of this study is to identify the views of teachers who work at primary schools in the central district of the city of Bolu about organizational citizenship behaviors and problem solving skills. In the study the survey method was used. 373 teachers who were selected, using the stratified sampling method, formed the sample of the study. The “Organizational Citizenship Behavior Scale” and “Problem Solving Inventory” were used as the data collection instruments. The findings of the study revealed that the teachers’ views of organizational citizenship behavior in the dimensions of altruism, decency (politeness), and conscientiousness are at the “completely agree” level, and their views are at the “agree” level in the membership probity and sportsmanship dimensions. Additionally, the findings of the study revealed that teachers’ views about their problem solving skills are at the “mostly” level in mindful, critical, self-confident and planned approach, at the “often” level in the abstention dimension and at the “sometimes” level in the impetuous dimension. Personal variables of the teachers displayed meaningful differences in some dimensions regarding their organizational behavior and problems solving skills. Meanwhile, meaningful relationships were found between their views on organizational citizenship behavior and problem solving skills.

Keywords: organizational citizenship behavior, problem solving skills, primary school teachers

* Bu çalışma AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tamamlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr., AİBÜ Eğitim Fakültesi, e-posta: turkanargon@hotmail.com

*** Öğretmen, Yeniçağa Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi, e-posta: yusufalgan69@hotmail.com

1. GİRİŞ

Bir grup insanın belirli iş bölümü içinde, otorite ve sorumluluk hiyerarşisi altında, ortak bir amacı gerçekleştirmek amacıyla oluşturdukları, akılcı, planlı ve eşgüdümlü yapılanmalar (Oktay, 1996) olan örgütlerin amaçlarına ulaşmalarında, çalışanlarının amaçlarını gözetmeleri hayati önem taşımaktadır. Özellikle gelişen ve değişen düzene ayak uydurup rekabette öne geçmek isteyen örgütlerde yönetici ve çalışanlarının performans, sadakat, özveri, bağlılık, sorumluluk gibi örgütsel değişkenleri olumlu yönde gösterebilmeleri, bunların da ötesinde çalışanların kendi kalpleri ve gönülleriyle örgüt için gösterdikleri davranışları büyük önem taşımaktadır.

Örgüt çalışanlarının örgüt içerisinde gösterdikleri davranışlar, onların ülkeleri için gösterdikleri vatandaşlık davranışlarına benzetilebilir ki; bu durum örgütlerde de vatandaşlık davranışı kavramını ortaya çıkarmaktadır. İlk kez 1930'lu yıllarda C. Barnard tarafından kullanılan örgütsel vatandaşlık davranışı, örgütü toplu işbirliği çabaları şeklinde tanımlayıp, biçimsel rol davranışları dışında kişilerin işbirliğine dayalı olarak geliştirdikleri ve sisteme gönüllü olarak destekte buldukları ekstra rol davranışlarını ifade etmektedir (Aktay, 2008). Barnard'ın ardından Katz ve Kahn (Akt: Çınar, 2004) da çalışanların örgüte girmesi, orada kalmaya ikna edilmesi, diğer çalışanlarla birlikte işbirliğine dayalı örgütü koruyucu faaliyetlerde bulunması, orijinal fikirler üreterek daha fazla katkı için kendi kendilerini eğitmeleri gibi farklı davranış sınıflarının niteliklerine dikkat çekerek kavramı geliştirmiştir. Smith, Organ ve Near (1983) örgütsel vatandaşlık davranışını, bireyin örgüt içerisindeki resmi görev ve sorumluluklarının ötesinde kendi isteğine bağlı olarak gösterdiği ve örgüt içindeki diğer çalışanlara yardım etmeyi amaçladığı davranışlar olduğunu belirtmiştir. Bu davranışlar aynı zamanda, iş tanımları ve biçimsel ödül sistemi tarafından doğrudan veya açıkça tanımlanmamış ve gerçekleştirilmesinde gönüllü olarak çaba ve fazladan rol davranışları gerektirmektedir (Gürbüz, 2007; Organ, 1988).

Örgütsel vatandaşlık davranışı, örgütsel yaşamda bireylerin iş tatminleri, motivasyon düzeyleri, moralleri, performansları, örgütsel bağlılıkları, iş arkadaşlarına yardımcı olmaları, çalışma zamanını etkili değerlendirmeleri gibi örgütsel yaşamla yakından ilgili bir kavramdır. Çalışanların vatandaşlık davranışı arttıkça örgütteki iş başarımları yükselmekte, örgütün sosyal mekanizmasının işlerliği kolaylaşmakta, anlaşmazlıklar azalır, verimlilik artar performans yükselmektedir. Örgüt ortamını çalışanlar için cazip bir hale getirerek, nitelikli iş gücünü çekme ve elinde tutma yeteneğini sağlayarak değişen çevre koşullarına adaptasyonu kolaylaştırmaktadır (Organ, 1988). Örgütsel vatandaşlık davranışları bireysel ve örgütsel amaçlara ulaşmada dengeleyici bir unsurdur. Çünkü örgütlerin amaçlarına ulaşabilmesinin temelinde, aynı süreçte çalışanların amaçlarına ulaştırılmasının da gerekliliği düşünüldüğünde, örgütsel vatandaşlık davranışının bireysel ve örgütsel amaçlara ulaşmada dengeleyici bir etken olduğu söylenebilir. Örgüt amaçlarının gerçekleştirilmesine fayda sağlayacağı gibi çalışanlara kişisel, psikolojik ve sosyal yönden de etkileyerek örgüte farklı boyutlarda katkı sağlamaktadır. Çünkü örgütsel vatandaşlık davranışları örgütün psikolojik ve sosyal ortamına katkıda bulunduğu gibi amaçların gerçekleştirilmesine yardımcı olan gönüllülük esasına dayalı bireysel davranışları ön plana çıkarmaktadır (Lievens ve Anseel, 2004). İşe gelemeyen bir arkadaşına samimi duygularla ve isteyerek yardımcı olma, resmi olarak gerektirmese bile örgütte işleri yapmaya gönüllü olma, zorlukları

aşmada destek olma, yöneticilere işlerinde yardımcı olma ve destek verme, ödül beklentisi olmaksızın gerekenden daha fazla işe katılım gösterme gibi davranışlar örgütsel vatandaşlık davranışı olarak değerlendirilebilir (Sezgin, 2004) ve iyi vatandaşlar doğru olan davranışları yapmaktadırlar.

Kurumsal ve bireysel açıdan olumlu getirisi pek çok olan örgütsel vatandaşlık davranışının sınıflamasını yapan Bateman ve Organ (1983) yardımseverlik ve vicdanlılık boyutlarını ortaya koymuş, Organ (1988) çalışmayı geliştirerek Graham'ın (1988, Akt: Ünal, 2003) nezaket, sportmenlik ve sivil erdem boyutlarını bu boyutlara eklemiş, örgütsel gelişime destek vermeyi ve örgütün faaliyetlerini daha etkin olarak gerçekleştirmesini amaçlayan kavramın son sınıflaması olan beş boyutlu sınıflamaya ulaşmıştır. Bu boyutlara yönelik kısa şu bilgiler verilebilir. Yardımseverlik, işle ilgili problemleri olan işgörenlere yardımcı olmak için yapılan gönüllü etkinlikler olup (Sezgin, 2004), örgütte dayanışmanın ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Gök, 2007). Nezaket, bireylerin işlerini etkileyecek davranışlarda bulunmadan önce düşünceli davranıp kontrollü hareket etmelerini ve yardımcı olmalarını içermektedir (Sezgin, 2004). Kişinin nezaket davranışında bulunabilmesi için hem olabilecek problemleri öngörebilecek bilgisinin olması hem de bu problemleri engellemeye yönelik sorumluluk duygusu hissediyor olması oldukça önemlidir (Gök, 2007). Nezaket yardımseverlikle karıştırılmaktadır. Nezakette problemin ortaya çıkmasını engellemeye yönelik davranışlar, yardımseverlikte ise problem ortaya çıktıktan sonra görülen davranışlar önemlidir. Vicdanlılık boyutunda çalışanların bazı rol davranışlarını kendilerinden bekleneni aşan şekilde yerine getirmeleri, işe devamlılık göstermeleri, düzenli çalışmaları, kurallara uymaları, dinlenme zamanlarını suiistimal etmeden kullanmaları gibi davranışlar önemlidir. Bu durum çalışanın kendinden beklenen minimum rol davranışından daha fazlasını gerçekleştirmiş olmasını da gerektirmektedir (Organ,1988). Sportmenlikte pozitif ilişkiler ön planda olup (Titrek, Bayrakçı ve Zafer, 2009), çalışanların örgütte gerginliğe neden olabilecek olumsuz davranışlardan, sorunları gereksiz yere büyütmeden, zamanın çoğunu işiyle ilgili sorunlardan yakınlık geçirmeden, saygısızca davranmadan kaçınmaları önemli olmaktadır (İşbaşı, 2000). Yurttaşlık erdemi ise çalışanın sadece örgütün günlük yaşamına sorgusuzca uyum sağlamaya çalışan bir kişi olmasından öte örgütle ilgili tüm konularda fikir ve proje geliştirmeye çalışması ve geliştirdiği düşünceleri ifade etmekten kaçınmamasını göstermektedir. Toplantılarda düzenli olarak bulunup tartışmalara aktif katılma, düşüncelerini iş arkadaşlarıyla paylaşma, gelişim ve değişimleri izleyerek kabullenme, örgütteki duyuru kaynaklarından faydalanma gibi davranışlar yurttaşlık erdemi boyutunda yer alabilecek davranışlardır (Organ, 1988).

Araştırmanın diğer ayağını öğretmenlerin problem çözme becerileri oluşturmaktadır. Karmaşıklaşan toplumsal yapı, ekonomik, siyasi, teknolojik gelişmeler, sosyal ve ekonomik krizler bireyleri problemlerle daha fazla karşılaştırmakta, bu durum ise karşılaştıkları problemlere çözüm getirebilmek için bireylerin problem çözme becerisine sahip olmalarını daha önemli kılmaktadır. Bireyler yaşamlarının ilk yıllarında ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik basit problemlerle karşılaşırken yıllar geçtikçe daha karmaşık özellikte çok yönlü problemlerle yüzleşmektedir. Problemlerin çözülme derecesi artıkça bireyin yaşama uyumu da o oranda başarılı olmaktadır. Özellikle bireylerin iş yaşamına başlamasından itibaren karşılaştığı problemlere çözüm getirebilmeleri, hem kendilerine olan güvenini artırmakta hem de iş yaşamında olumlu

yönde gelişmelerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu da önce bireyin, sonra çevresinin gelişmesi anlamına gelmektedir (Arslan, 2005). Problemler bireyin ve kurumun ortaya koyacağı verimliliği ve performansı doğrudan etkilemektedir. Çünkü problem; çözülmesi öğrenilmesi, bir sonuca varılması anlamlarına gelen engelli ve sıkıntılı bir durumu ifade edip (Kalaycı, 2001), çalışanın hedefe ulaşmak amacıyla sahip olduğu mevcut güçlerinin karşısına çıkan bir engeldir (Bingham, 2004). Bu engel, var olan dengenin bozulmasına neden olup, birey ya da grup için çözülmesi gereken bir zorluktur. Aynı zamanda zihni potansiyeli, yaratıcılığı ve azmi ortaya çıkarmak için bir fırsat olup, kişiden kişiye farklı algılanabilmektedir. Problemler çözümsüz değildir, ne kadar karmaşık bir yapıya sahip olsalar da çözüme becerisine sahip olan kişilerce gerçek neden/nedenleri belirlenerek çözüme ulaştırılabilirler (Arslan, 2005). Problem çözüme becerisine sahip olan kişiler yenilikçi, yaratıcı ve üretici, sorumluluk duygusuna sahip, cesaretli, kendilerine güvenli, mantıklı, nesnel, enerji dolu, tercih ve kararlarını açıkça belirtir ve eleştirel bir yapıya sahiptirler (Koberg ve Bagnal, 1981, Akt: Güçlü, 2003). Aynı zamanda problemlerini etkili çözebilen bireyler çözemeyenlere göre daha az kaygılı ve güvenli olup, başkalarının beklentilerini anlamada daha yeterlidirler, daha az duygusal problem yaşarlar (Heppner, Baumgardner ve Jakson, 1985, Akt: Güçlü, 2003).

Önemli toplumsal kurumlardan biri olan okullar, hem örgütsel vatandaşlık hem de problem çözme becerilerinin yaşandığı ve öğretildiği önemli kurumlardır. Yönetici ve öğretmenlerin eğitim sisteminin amaçları olan iyi insan, iyi vatandaş ve iyi bir meslek sahibi olarak öğrencilerin yetiştirilmesi doğrultusunda, örgütsel vatandaşlık davranışlarını okulda göstermeleri hem okulların amaçlarını gerçekleştirme düzeyini artıracak hem de işten tatmin olan, okula bağlı, performansı yüksek çalışanlar oluşturmada etkili olacaklardır. Diğer yandan örgütsel vatandaşlık davranışının, bu davranışı gösterme sürecinde bulunan öğretmenlerin karşılaşacakları problemleri çözebilme becerilerini gösterebilmeleri ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü her iki kavram da başarıyı yakalamak, üretken bir birey olmak, karşılaştığı problemlere en etkili çözümleri bulabilmek ile yakından ilişkilidir (Güler, 2006). Örneğin örgütsel vatandaşlık davranışının alt boyutlarından olan nezaket, problemin ortaya çıkmasını ya da büyüülmesini engellemeye yönelik davranışları içerirken, öğretmenlerin olumsuz davranışlarda bulunmadan önce düşünceli davranmalarına ve kontrollü hareket etmelerine de neden olmaktadır. Sportmence davranan bir çalışan, sorunları gereksiz yere büyütmeyip, zamanının çoğunu işiyle ilgili sorunlardan yakılarak geçirmeyecek, iş arkadaşlarına saygısızca davranmayacaktır ki, bu davranışlar öğretmene okul içinde güç katacak davranışlardır. Gerektiğinde meslektaşlarının yanında olabilen, görevinde tutarlılık ve yeterlilik gösteren, adil ve dürüst olan, verdiği sözleri tutan, tarafsız ve açık olan bir öğretmen diğerlerinin güvenini kazanacaktır (Butler, 1991). Yöneticilerinin ve diğer meslektaşlarının sadakatine, okuldaki çalışmalarının samimi bir şekilde gerçekleştirileceğine ve takdir edileceğine inanan öğretmenler, sportmence davranıp önemsiz sorunları büyütmeyecek, geçerli mazeretleri olsa bile vicdanlılık davranışı öngörüsüyle çalışmalarına devam edeceklerdir (İşbaşı, 2000).

Diğer yandan çağdaş toplumlarda eğitim örgütlerinin amaçlarına ulaşması sürecinde öğretmenlerin çalışkan, sorumluluk sahibi, gelişmeleri takip eden, etkili iletişim kurabilen, motive olan, güvenilir, adaletli, örgütsel vatandaşlık davranışlarına sahip ve problemleri önceden görüp çözüme becerisi ve yeterliliğine sahip olması beklenmektedir.

Çünkü belirtilen özellikler öğretmenlerin kurumlarında etkili ve verimli ortam oluşturmalarında önemli özelliklerdir. Aynı zamanda bu özellikler için özelliklerini, kişilerin örgüte bağlılık düzeylerini, işe karşı tutum ve tatminleri etkileyeceğinden çalışanların örgütsel vatandaşlık davranışı gösterme düzeylerini de artıracaktır. Örneğin, öğretmenlerin yardımseverlik davranışıyla gönüllü olarak meslektaşlarına yardımcı olması, yeni göreve başlayan öğretmenlerin mesleğe ve okula uyum sağlama, okulun değer ve normları tanıma, kural ve prosedürlerini öğrenme gibi sosyalleşme sürecinde başarılı olmalarını sağlayıp okulun etkililiğine katkıda bulunacaktır (Uslu, 2011). Karşılaşılan problemler karşısında şikâyetçi bir kişilik sergilemekten kaçınarak olumlu bir tutum içinde çalışmaya istekli olan, sorunları fazla büyütmeyen öğretmenler, eğitim örgütünün çalışma koşullarının olumsuzluğuna rağmen örgütsel bağlılık gösterip karşılaştıkları güçlükleri problem etmeden, enerjilerini yapabilecekleri şeyler üzerinde arttırarak okulun niteliği adına çalışmalar yapılabilirler. Karşılaştıkları problemler konusunda nezaket içinde meslektaşlarını bilgilendirip, kararlar ve yapılacak etkinlikler hakkında ilgililere gerekli bilgileri verip haberdar ederek okullardaki kaliteyi arttırabilirler (Schnake ve Dumler, 2003). Üyelik erdemi boyutunda gösterilecek olan, karar alma sürecine gönüllü katılım, toplantı ve etkinliklerine devamlı iştirak, sosyal etkinliklere katılım, örgütteki tehditleri ve fırsatları denetleme gibi örgütsel vatandaşlık davranışları okulun etkililiğine katkıda bulunmaktadır (Karip ve Köksal, 1996). Diğer yandan örgütsel vatandaşlık davranışının alt boyutları ile problem çözme becerisi yakından ilişkili kavramlar olup, öğretmenlere pek çok artı özellik kazandıracaktır. Görüldüğü gibi örgütsel vatandaşlık davranışları okullarda performansın yükseltilmesi açısından önemli olduğu gibi bu süreçte okulların amaçlarını gerçekleştirip topluma hizmet etmelerinde karşılaştıkları problemleri çözme becerisine sahip öğretmenlere sahip olmaları bu önemi arttırmaktadır. Bu varsayımlardan hareketle yürütülen bu çalışmada, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ile problem çözme becerileri tespit edilerek, bu iki kavram arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Bolu ili merkez ilçe ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ile problem çözme becerilerine yönelik görüşlerini tespit edip, örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerilerine yönelik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- İlköğretim Okulu öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri nedir?
- 2- İlköğretim Okulu öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerileri yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, okuldaki görev süresi değişkenlerine göre anlamlı fark göstermekte midir?
- 3- İlköğretim Okulu öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışı ile problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Bu

yaklaşımında araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002). Bu doğrultuda yapılan bu çalışma ile Bolu ili merkez ilçede bulunan ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ile problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri var olan şekliyle belirlenmeye çalışılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2009-2010 eğitim öğretim yılında Bolu ili merkez ilçe ilköğretim okullarında çalışan öğretmenler oluşturmaktadır. Evren kapsamında 32 ilköğretim okulu, 960 öğretmen bulunmaktadır. Araştırma örneklem üzerinde yürütülmüş, tabakalı örneklem alma yöntemi kullanılmıştır. Tabakalı örnekleme sınırları belirlenmiş bir evrende alt tabakalar veya alt birim gruplarının var olduğu durumlarda kullanılır, evren içindeki alt tabakaların varlığından yola çıkarak evren üzerinde çalışmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu bilgiler doğrultusunda 32 ilköğretim okulu arasından tabakalı örneklem yöntemiyle 24 okul, merkeze olan uzaklıkları göz önüne alınarak merkez okullar, merkeze yakın ve merkeze uzak okullar şeklinde seçilmiştir. Bu okullarda görev yapan 960 öğretmenden 373 öğretmene ulaşılmıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde Gay (1996)'ın 1000 öğretmeni 278 öğretmen temsil ettiği varsayımı kabul edilmiştir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlere ait kişisel bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Öğretmenlere İlişkin Kişisel Bilgilerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişken		N	%	Değişken		N	%
Cinsiyet	Kadın	233	62,5	Branş	Sınıf	184	49,3
	Erkek	140	37,5		Branş	189	50,7
Yaş	21-30	138	37,0	Öğrenim durumu	Lisans tamamlama	50	13,4
	31-40	130	34,9		Lisans	289	77,5
	41 ve üstü	105	28,2		Yüksek lisans	34	9,1

Tablo 1'e göre öğretmenlerin %62,5'i kadın, %37,5'i erkek; %37,0'ı 21-30, %34,9'u 31-40, %28,2'si 41 yaş üstü; %77,5'i lisans, %9,1'i yüksek lisans, %13,4'ü lisans tamamlama mezunu; %49,3'ü sınıf %50,7'si branş öğretmeni, %68,4'ü 5 ve altında, %16,9'u 6-10 yıl, %113'ü 11-15 yıl, %3,5'i 16 yıl ve üstü okulda görev süresine sahiptir.

Araştırma 4+4+4 sistemi uygulamaya geçilmeden, ilköğretim okullarının uygulamada olduğu süreçte gerçekleştirildiği için ilköğretim okulu kavramı kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla Podsakoff, MacKenzie, Moorman ve Fetter (1990) tarafından geliştirilen, Karakuş (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan "Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek özgecilik, nezaket, vicdanlılık, sportmenlik ve yurttaşlık erdemi boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin boyutlarının cronbach alpha değerleri özgecilik .64, nezaket.63, vicdanlılık .63, sportmenlik .73, sivil erdem .63 şeklindedir. Ölçek hiç katılmıyorumla, tamamen katılıyorum arasında değişen 5li likert tipi ölçektir.

Öğretmenlerin problem çözme becerisini ölçmek için Heppner ve Peterson (1986) tarafından geliştirilen, Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından Türkçeye uyarlanan, 35 maddeden oluşan “Problem Çözme Envanteri” kullanılmıştır. Envanter, hiçbir zamanla her zaman arasında değişen 1–6 arası puanlanan likert tipi bir ölçektir. Puanlama sırasında 9, 22, 29. maddeler puanlama dışı tutulmaktadır. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 34'ncü maddeler ters olarak puanlanan maddelerdir. Puan ranjı 32–192 arasındadır. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyi problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını göstermektedir (Kösterelioğlu, 2007). Problem Çözme Envanterinin Türkçeye uyarlanmasıyla yapılan güvenilirlik çalışmalarında ölçeğin iç tutarlığı için hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .88, olarak bulunmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997). Problem çözme envanterinin alt faktörleri ve cronbach alpha katsayılarını, aceleci yaklaşım .63, düşünen yaklaşım .81, kaçınan yaklaşım .70, değerlendirici yaklaşım .66, kendine güvenli yaklaşım .66, planlı yaklaşım .72 seklindedir. bu çalışmada ise aceleci yaklaşım .79, düşünen yaklaşım .75, kaçınan yaklaşım .83, değerlendirici yaklaşım .75, kendine güvenli yaklaşım .73, planlı yaklaşım .74 seklinde hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 12.00 paket programından yararlanılarak çözümlenmiştir. Alt probleme bağlı olarak verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, tek yönlü varyans analizi, t-testi ile korelasyon analizi kullanılmıştır.

3. BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgular ve yorumlar şu şekildedir:

3.1. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerilerine ilişkin bulgular

Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ve Problem Çözme Becerilerine İlişkin Görüşleri

Ölçek	Boyutlar	N	\bar{X}	SS
Örgütsel Vatandaşlık Davranışı	Fedakârlık	373	4,28	0,57
	Nezakət	373	4,32	0,58
	Vicdanlılık	373	4,49	0,65
	Üyelik erdemi	373	4,13	0,66
	Sportmenlik	373	3,96	1,04
	Genel Toplam	373	4,26	0,48
Problem Çözme Becerileri	Aceleci Yaklaşım	373	3,42	0,70
	Düşünen Yaklaşım	373	4,92	0,66
	Kaçınan Yaklaşım	373	3,93	1,28
	Değerlendirici Yaklaşım	373	4,94	0,73
	Kendine Güvenli Yaklaşım	373	4,65	0,73
	Planlı Yaklaşım	373	5,01	0,61
Genel Toplam	373	4,32	0,56	

Tablo 2’de öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı boyutlarına ait görüşleri fedakârlık ($\bar{x}=4,28$), nezaket ($\bar{x}=4,32$), vicdanlılık ($\bar{x}=4,49$) boyutlarında “tamamen katılıyorum” düzeyinde; üyelik erdemi ($\bar{x}=4,13$) ve sportmenlik ($\bar{x}=3,96$) boyutlarında ise “katılıyorum” düzeyindedir. Ölçeğinin geneline yönelik öğretmen görüşlerinin ortalaması da $\bar{x}=4,26$ ile “tamamen katılıyorum” düzeyindedir. Bu bulguya göre öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının fedakârlık, nezaket, vicdanlılık, üyelik erdemi ve sportmenlik davranışlarını çoğunlukla gösterdikleri söylenebilir. Bu durumun okullarda eğitim öğretim kalitesinin artırılması, verimli ve etkili çalışma ortamının oluşturulması açısından kuruma olumlu katkılar getirip eğitim öğretim ortamını hareketli kılacağı ve başarıyı artırmada önemli bir etken oluşturacağı düşünülmektedir. Çünkü örgütsel vatandaşlık davranışları yönetici, öğretmen ve okula taraf olan diğer tüm kesimlerin davranışlarının, örgütün amaçları doğrultusunda daha iyi analiz edilmesini sağlayabilmektedir (Altunbaş, 2009). Diğer yandan başarılı bütün örgütler, resmi iş sorumluluklarından öte kendi vakitlerini ve enerjilerini başarı için harcayan çalışanlara sahiptirler. Öğretmenlerin kendi iş sorumluluklarından öte olan isteklilikleri, etkili ve başarılı örgütsel performansın önemli bir parçasıdır. Öğretmenlerin yönetici ve kendi aralarında düzenli olarak bilgi alış verişinde bulunmaları, inisiyatif kullanımını teşvik etmeleri, karşılıklı etkileşime açık olmaları gibi tutumları onların işlerini ve kurumlarını benimseyip güven duymalarını kolaylaştıracaktır. Çünkü yöneticilerin gerektiğinde çalışanların yanında olabilme, görevinde tutarlılık ve yeterlilik gösterme, adil ve dürüst olma, verdikleri sözleri yerine getirme, tarafsız ve açık olma gibi özellikleri çalışanların onlara karşı güvenlerini arttırmaktadır (Butler, 1991). Yöneticilerinin sadakatine, okuldaki çalışmalarının samimi bir şekilde değerlendirileceğine ve takdir edileceğine inanan çalışanlar sportmenlik davranışı göstererek okul içindeki önemsiz sorunları büyütmemekte veya geçerli mazeretleri olsa bile vicdanlılık davranışı doğrultusunda çalışmalarına devam etmektedirler (İşbaşı, 2000).

Tablo 2’de öğretmenlerin problem çözme becerilerinin boyutlarına ilişkin görüşleri ise düşünen yaklaşım ($\bar{x}=4,92$), değerlendirici yaklaşım ($\bar{x}=4,94$), kendine güvenli yaklaşım ($\bar{x}=4,65$) ve planlı yaklaşım ($\bar{x}=5,01$) boyutlarında “çoğunlukla”, kaçınan yaklaşım ($\bar{x}=3,93$) boyutunda “sık sık”, aceleci yaklaşım ($\bar{x}=3,42$) boyutunda ise “ara sıra” düzeyindedir. Ölçeğin geneline ilişkin öğretmen görüşleri ise $\bar{x}=4,32$ ortalama ile “çoğunlukla” düzeyindedir. Bu bulgulara göre öğretmenlerin problem çözme durumunda düşünen, değerlendirici, kendine güvenli ve planlı yaklaşımı çoğunlukla tercih ederken, kaçınan yaklaşımı sık sık, aceleci yaklaşımı ise ara sıra kullandıkları söylenebilir. Diğer bir ifade ile öğretmenlerin karşılaştıkları problemlerde fazla aceleci bir tutum içerisinde olmadan, daha fazla düşünerek, değerlendirerek ve planlı yaklaşarak problemleri çözme yoluna gittikleri söylenebilir. Öğretmenlerin kaçınan ve aceleci yaklaşım davranışlarını diğer davranışlara nazaran daha az göstermelerinin nedenlerinden biri görev sorumluluğu olabileceği düşünülmektedir. Görev sorumluluklarının farkında ve bilincinde olan öğretmenler karşılaştığı problemler karşısında daha az aceleci ve kaçınan bir tavır sergilemesi, karşılaşılmış olduğu problemleri daha sakin bir şekilde karşılamasına ve çözmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Okullar, açık ve sosyal sistem olmaları gereği, karmaşıklaşan toplum yapısı, siyasi, teknolojik gelişmeler, sosyal ve ekonomik krizler, hem çalışanları hem de öğrencileri içine alan problemlerle doğrudan ya da dolaylı karşılaşan kurumlardır. Dolayısıyla sadece buldukları çevrede hayatlarını devam ettirmeye çalışmakla kalmamakta aynı zamanda çevre ile uğraşarak yaşama ve zorluklarla baş etme becerilerini sürekli olarak geliştirmek durumundadırlar. Okulların karşılaştığı ya da yaşadığı problemler, çözümsüz değildir. Problemlerin üstesinden gelmek için hızlı hareket etmek, düşünmek ve karar vermek gerekmektedir. Öğretmenlerin bu süreçte en iyi çözüme ulaşmaları probleme yönelik en iyi bilgi ve bulguyu gerektirdiği gibi diğer çalışanlarla işbirliği ve ekiple çalışma tekniklerinden faydalanması da gerekmektedir (Arslan, 2005). Çünkü demokratik ortamda yaşayan öğretmenler, okul ortamında problem çözerken birbirlerinin bilgi ve deneyimlerinden yararlanmaktadırlar. Okulda öğretmenlerin özgüven duygusuna sahip olması, nesnel ve objektif bakış açısıyla olayları değerlendirmesi, olaylar karşısında fazla kaygılanmaması, sorumluluk duygusu, duyguları, geçmiş yaşantıları, deneyimleri ve olumlu kişilik özellikleri yaşanan problemlerin çözümünde olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Çünkü bireyin problem çözme becerisini yaşantıları algılama gücü, olaylar karşısındaki tutumu, değerleri ve kişilik özellikleri önemli ölçüde etkilemektedir (Özdoğan, 2004). Bu bilgiler ışığında örgütsel vatandaşlık davranışını üst düzeyde gösteren öğretmenlerin olumlu kişilik özelliklerine sahip oldukları düşünülürse, problemler karşısında çalışan ve okul yararına sonuçlara ulaşabileceği de söylenebilir.

3.2. Kişisel değişkenlerine göre öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerilerine ilişkin bulgular

3.2.1. Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular

Cinsiyet değişkenine göre örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 3 ve Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 3.

Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışının Cinsiyet Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p																																																								
Fedakârlık	Kadın	233	4,31	,57	371	1,455	,14																																																								
	Erkek	140	4,22	,56				Nezakət	Kadın	233	4,41	,55	371	3,945	,00*	Erkek	140	4,17	,61	Vicdanlılık	Kadın	233	4,54	,65	371	2,143	,03*	Erkek	140	4,39	,64	Üyelik Erdemi	Kadın	233	4,17	,65	371	1,687	,09	Erkek	140	4,05	,66	Sportmenlik	Kadın	233	4,04	,99	371	1,888	,06	Erkek	140	3,83	1,09	Genel Toplam	Kadın	233	4,319	,47	371	3,119	,00*
Nezakət	Kadın	233	4,41	,55	371	3,945	,00*																																																								
	Erkek	140	4,17	,61				Vicdanlılık	Kadın	233	4,54	,65	371	2,143	,03*	Erkek	140	4,39	,64	Üyelik Erdemi	Kadın	233	4,17	,65	371	1,687	,09	Erkek	140	4,05	,66	Sportmenlik	Kadın	233	4,04	,99	371	1,888	,06	Erkek	140	3,83	1,09	Genel Toplam	Kadın	233	4,319	,47	371	3,119	,00*	Erkek	140	4,16	,47								
Vicdanlılık	Kadın	233	4,54	,65	371	2,143	,03*																																																								
	Erkek	140	4,39	,64				Üyelik Erdemi	Kadın	233	4,17	,65	371	1,687	,09	Erkek	140	4,05	,66	Sportmenlik	Kadın	233	4,04	,99	371	1,888	,06	Erkek	140	3,83	1,09	Genel Toplam	Kadın	233	4,319	,47	371	3,119	,00*	Erkek	140	4,16	,47																				
Üyelik Erdemi	Kadın	233	4,17	,65	371	1,687	,09																																																								
	Erkek	140	4,05	,66				Sportmenlik	Kadın	233	4,04	,99	371	1,888	,06	Erkek	140	3,83	1,09	Genel Toplam	Kadın	233	4,319	,47	371	3,119	,00*	Erkek	140	4,16	,47																																
Sportmenlik	Kadın	233	4,04	,99	371	1,888	,06																																																								
	Erkek	140	3,83	1,09				Genel Toplam	Kadın	233	4,319	,47	371	3,119	,00*	Erkek	140	4,16	,47																																												
Genel Toplam	Kadın	233	4,319	,47	371	3,119	,00*																																																								
	Erkek	140	4,16	,47																																																											

*p<.05

Tablo 3'e göre öğretmenlerin cinsiyet değişkeni örgütsel vatandaşlık davranışının fedakârlık, üyelik erdemi, sportmenlik boyutlarına yönelik görüşlerinde anlamlı fark ortaya çıkarmazken ($p>0.05$), nezaket ve vicdanlılık boyutlarında anlamlı bir fark ortaya çıkarmaktadır ($p<0.05$). Kadın ve erkek öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalamaları incelendiğinde hem nezaket (kadın $\bar{x}=4,41$; erkek $\bar{x}=4,17$) hem de vicdanlılık boyutunda (kadın $\bar{x}=4,54$; erkek $\bar{x}=4,39$) kadın öğretmen puanlarının yüksek olduğu; buna göre örgütsel vatandaşlık davranışlarına yönelik olarak kadınların erkeklere göre daha nazik ve vicdanlı oldukları dolayısıyla bu boyutlarda kadınların erkek öğretmenlere göre daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı gösterdikleri görüşüne varılabilir. Ruble (1983) nezaket, anlayış, kendini diğerlerine adama, diğerlerine yardımcı olma ve düşünceli olma gibi niteliklerin erkeklerden çok kadınlara özgü davranışlar olduğunu belirtirken, Lovell (1999, Akt: Kozacıoğlu, 2002) kadınların erkeklerden daha yüksek örgütsel vatandaşlık davranışı gösterdiklerini belirtmektedir. Belirtilen bu sonuçlar, yapılan bu araştırmadaki sonuçları destekler niteliktedir. Genel toplamda bakıldığında yine kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre örgütsel vatandaşlık davranışı gösterme sıklığının fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4.

Öğretmenlerin Problem Çözme Becerilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t-testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	sd	t	p
Aceleci Yaklaşım	Kadın	233	3,39	,715	371	-1,158	,248
	Erkek	140	3,48	,683			
Düşünen Yaklaşım	Kadın	233	4,93	,683	371	,224	,823
	Erkek	140	4,91	,634			
Kaçınan Yaklaşım	Kadın	233	4,07	1,216	371	2,911	,004*
	Erkek	140	3,68	1,337			
Değerlendirici Yaklaşım	Kadın	233	4,95	,763	371	,424	,672
	Erkek	140	4,92	,665			
Kendine Güvenli Yaklaşım	Kadın	233	4,65	,743	371	,018	,985
	Erkek	140	4,65	,704			
Planlı Yaklaşım	Kadın	233	5,00	,630	371	-,179	,858
	Erkek	140	5,01	,578			
Genel Toplam	Kadın	233	4,33	,569	371	,511	,609
	Erkek	140	4,30	,539			

* $p<0.05$

Tablo 4'e göre öğretmenlerin problem çözme becerisine yönelik görüşleri problem çözme becerilerinin sadece kaçınan yaklaşım boyutunda .05 düzeyinde anlamlı bir fark göstermiştir ($p<0.05$). Buna göre cinsiyet değişkeni öğretmenlerin problem çözme becerisinin sadece kaçınan yaklaşım alt boyutunda etkili bir değişken olduğu söylenebilir. Kaçınan yaklaşım boyutunda grupların puan ortalamaları dikkate alındığında kadınların aritmetik ortalaması $\bar{x}=4,07$ 'ken, erkeklerin $\bar{x}=3,68$ olduğu görülmektedir. Buna göre problem çözme becerisi göstermede kadınların erkeklere göre daha kaçınan yaklaştıkları söylenebilir.

3.2.2. Yaş değişkenine ilişkin bulgular

Yaş değişkenine göre örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerilerine ilişkin yönetici görüşleri Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5.

Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışının Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Fedakârlık	Gruplar arası	,560	3	,187	,560	,641	-
	Gruplar içi	122,812	369	,333			
	Toplam	123,372	372				
Nezaket	Gruplar arası	,330	3	,110	,316	,814	-
	Gruplar içi	128,412	369	,348			
	Toplam	128,742	372				
Vicdanlılık	Gruplar arası	,845	3	,282	,655	,580	-
	Gruplar içi	158,699	369	,430			
	Toplam	159,544	372				
Üyelik Erdemi	Gruplar arası	2,018	3	,673	1,550	,201	-
	Gruplar içi	160,170	369	,434			
	Toplam	162,188	372				
Sportmenlik	Gruplar arası	12,924	3	4,308	4,088	,007*	51 ve üstü-21-30yas; 51 ve üstü-3-40yas;
	Gruplar içi	388,859	369	1,054			51 ve üstü-41-50yas
	Toplam	401,783	372				
Genel Toplam	Gruplar arası	,216	3	,072	,312	,817	-
	Gruplar içi	85,380	369	,231			
	Toplam	85,597	372				

* p<0.05

Tablo 5'e göre öğretmenlerin yaş değişkeni örgütsel vatandaşlık davranışının sadece sportmenlik boyutunda anlamlı fark ortaya çıkarmıştır (p<.05). Buna göre yaş değişkeni öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışına ait fedakârlık, nezaket, vicdanlılık, üyelik erdemine yönelik görüşlerinde etkili bir değişken değilken, sportmenliğe yönelik görüşlerinde etkili bir değişken olduğu söylenebilir. Sportmenlik boyutunda yaş değişkenine ilişkin öğretmen görüşlerinde farkın kaynağını bulmak amacıyla Tukey Hsd testi sonucuna göre anlamlı fark 51 ve üstü yaş ile 21-30 yaş; 51 ve üstü yaş ile 31-40 yaş, 51 ve üstü yaş ile 41-50 yaş gruplar arasında olduğu görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda farkın 51 yaş ve üstü öğretmen görüşlerinden kaynaklanıp, yaşı ilerde olan öğretmenlerin daha fazla sportmenlik davranışı gösterdiği görülmektedir. Bunun nedenleri arasında insanların yaşantılarının, tecrübelerinin iş ve sosyal yaşamdaki insan ilişkilerini etkilediği, bu etkinin ilişkilerde daha fazla anlayışa, vicdanlılığa ve centilmenliğe dönüşebileceği düşünülmektedir. Morrison (1994, Akt: Kamer, 2001) kıdemin artmasıyla birlikte işverene ve örgüte olan güven ve bağlılık arttığını buna bağlı olarak daha fazla sorumluluk hisseden bireyin rol kapsamını genişleterek daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı gösterdiğini belirtmektedir. Bireylerin yaş ve

kıdemi, olumlu lider özellikleri, örgütsel adalet ve işin olumlu özellikleri gibi faktörler kişilerin örgüte olan güven ve bağlılığını artırabileceği ve örgütsel vatandaşlık gösterme düzeylerini yükseltebilmektedir.

Tablo 6.
Öğretmenlerin Problem Çözme Becerisinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Aceleci Yaklaşım	Gruplar arası	,322	3	,107	,215	,886
	Gruplar içi	183,913	369	,498		
	Toplam	184,234	372			
Düşünen Yaklaşım	Gruplar arası	,566	3	,189	,426	,734
	Gruplar içi	163,482	369	,443		
	Toplam	164,048	372			
Kaçınan Yaklaşım	Gruplar arası	6,303	3	2,101	1,295	,276
	Gruplar içi	598,618	369	1,622		
	Toplam	604,921	372			
Değerlendirici Yaklaşım	Gruplar arası	,526	3	,175	,330	,804
	Gruplar içi	195,959	369	,531		
	Toplam	196,484	372			
Kendine Güvenli Yaklaşım	Gruplar arası	,259	3	,086	,162	,922
	Gruplar içi	196,562	369	,533		
	Toplam	196,822	372			
Planlı Yaklaşım	Gruplar arası	,780	3	,260	,697	,555
	Gruplar içi	137,802	369	,373		
	Toplam	138,582	372			
Genel Toplam	Gruplar arası	,026	3	,009	,028	,994
	Gruplar içi	115,615	369	,313		
	Toplam	115,641	372			

* p<0.05

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin yaş değişkeninin problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri bağlı olarak hiçbir alt boyutta anlamlı fark göstermediği görülmektedir ($p>0.05$). Buna göre yaş değişkeninin öğretmenlerin problem çözme becerisini etkileyen bir değişken olmadığı söylenebilir. Okullardaki problemlerin nedenleri, etkileri ve sonuçları göz önüne alındığında bireysel ve örgütsel pek çok değişkenle karşılaşılacaktır. Çözüm getirilecek problemin kişinin yaşına uygunluğu, çözüm için ön bilgi veya eğitime sahip olması, yeteneği, sağlığı, tutumu, çözümün kişiye getireceği yararı, kişilik özellikleri gibi pek çok faktör problem çözmeye etkilidir (Ulupınar, 1997). Güler (2006)'e göre yaş, problem çözme becerisi üzerinde etkili olmayıp, özellikle 35 yaşından sonra problem çözme becerisinin olumsuz yönde değiştiği belirtilirken; Ulupınar (1997) yaş ilerledikçe problem çözme başarısı arttığını araştırması ile ortaya koymuştur. Bu durumda yaşın problem çözme becerisi üzerindeki etkisi ortaya konulurken tek bir değişken olarak değil, yaşla birlikte elde edilen diğer değişkenlerin örneğin deneyimler ve geçmiş yaşantıların da sürece dâhil edilmesinin daha doğru bir yaklaşım olacağı söylenebilir.

3.2.3. Branş değişkenine ilişkin bulgular

Branş değişkenine göre örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 7 ve Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 7.

Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışının Branş Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Fedakârlık	Sınıf	184	4,36	,51	371	2,702	,007*
	Branş	189	4,20	,61			
Nezaket	Sınıf	184	4,43	,53	371	3,609	,000*
	Branş	189	4,21	,61			
Vicdanlılık	Sınıf	184	4,52	,60	371	1,066	,288
	Branş	189	4,45	,70			
Üyelik Erdemi	Sınıf	184	4,21	,65	371	2,380	,018*
	Branş	189	4,05	,65			
Sportmenlik	Sınıf	184	3,93	1,00	371	-,424	,672
	Branş	189	3,98	1,06			
Genel Toplam	Sınıf	184	4,31	,45	371	2,245	,025*
	Branş	189	4,20	,50			

* p<0.05

Tablo 7’ye göre öğretmenlerin branş değişkeni örgütsel vatandaşlık davranışının vicdanlılık ve sportmenlik boyutlarına yönelik görüşlerinde anlamlı fark ortaya çıkarmazken ($p>0.05$), fedakarlık, nezaket, üyelik erdemi boyutları ile ölçeğin genelinde anlamlı fark gösterdiği saptanmıştır ($p<0.05$). Anlamlı fark çıkan boyutlarda ve ölçeğin genelinde öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalamaları incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin aritmetik ortalama değerlerinin branş öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir (fedakarlık: sınıf $\bar{x}=4,36$, branş $\bar{x}=4,20$; nezaket sınıf $\bar{x}=4,43$, branş $\bar{x}=4,21$; üyelik erdemi sınıf $\bar{x}=4,21$, branş $\bar{x}=4,05$; ölçeğin geneli sınıf $\bar{x}=4,31$, branş $\bar{x}=4,20$). Bu durumda hem genel olarak değerlendirildiğinde hem de üyelik erdemi, fedakarlık ve nezaket davranışlarını sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerinden daha fazla gösterdikleri söylenebilir. Diğer bir ifade ile sınıf öğretmenleri branş öğretmenlerinden daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı göstermektedirler. Bu durum sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerinden daha fazla okulda bulunmaları, kendilerine ait bir sınıflarının olması, boş derslerde bile okulda bulunmalarından kaynaklanabilir. Çünkü bu özellikler öğretmenlerin örgüte daha fazla bağlanmasına ve dolayısıyla daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı göstermelerine neden olabilecek davranışlar olarak düşünülmektedir.

Tablo 8.

Öğretmenlerin Problem Çözme Becerilerine İlişkin Görüşlerinin Branş Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p																																																																				
Aceleci Yaklaşım	Sınıf	184	3,47	,693	371	1,090	,276																																																																				
	Branş	189	3,39	,714				Düşünen Yaklaşım	Sınıf	184	4,99	,653	371	1,896	,059	Branş	189	4,86	,671	Kaçıngan Yaklaşım	Sınıf	184	3,91	1,294	371	-,197	,844	Branş	189	3,94	1,260	Değerlendirici Yaklaşım	Sınıf	184	5,06	,670	371	3,034	,003*	Branş	189	4,83	,763	Kendine Güvenli Yaklaşım	Sınıf	184	4,69	,725	371	1,111	,267	Branş	189	4,61	,729	Planlı Yaklaşım	Sınıf	184	5,12	,601	371	3,581	,000*	Branş	189	4,90	,601	Genel Toplam	Sınıf	184	4,38	,536	371	1,868	,063
Düşünen Yaklaşım	Sınıf	184	4,99	,653	371	1,896	,059																																																																				
	Branş	189	4,86	,671				Kaçıngan Yaklaşım	Sınıf	184	3,91	1,294	371	-,197	,844	Branş	189	3,94	1,260	Değerlendirici Yaklaşım	Sınıf	184	5,06	,670	371	3,034	,003*	Branş	189	4,83	,763	Kendine Güvenli Yaklaşım	Sınıf	184	4,69	,725	371	1,111	,267	Branş	189	4,61	,729	Planlı Yaklaşım	Sınıf	184	5,12	,601	371	3,581	,000*	Branş	189	4,90	,601	Genel Toplam	Sınıf	184	4,38	,536	371	1,868	,063	Branş	189	4,27	,574								
Kaçıngan Yaklaşım	Sınıf	184	3,91	1,294	371	-,197	,844																																																																				
	Branş	189	3,94	1,260				Değerlendirici Yaklaşım	Sınıf	184	5,06	,670	371	3,034	,003*	Branş	189	4,83	,763	Kendine Güvenli Yaklaşım	Sınıf	184	4,69	,725	371	1,111	,267	Branş	189	4,61	,729	Planlı Yaklaşım	Sınıf	184	5,12	,601	371	3,581	,000*	Branş	189	4,90	,601	Genel Toplam	Sınıf	184	4,38	,536	371	1,868	,063	Branş	189	4,27	,574																				
Değerlendirici Yaklaşım	Sınıf	184	5,06	,670	371	3,034	,003*																																																																				
	Branş	189	4,83	,763				Kendine Güvenli Yaklaşım	Sınıf	184	4,69	,725	371	1,111	,267	Branş	189	4,61	,729	Planlı Yaklaşım	Sınıf	184	5,12	,601	371	3,581	,000*	Branş	189	4,90	,601	Genel Toplam	Sınıf	184	4,38	,536	371	1,868	,063	Branş	189	4,27	,574																																
Kendine Güvenli Yaklaşım	Sınıf	184	4,69	,725	371	1,111	,267																																																																				
	Branş	189	4,61	,729				Planlı Yaklaşım	Sınıf	184	5,12	,601	371	3,581	,000*	Branş	189	4,90	,601	Genel Toplam	Sınıf	184	4,38	,536	371	1,868	,063	Branş	189	4,27	,574																																												
Planlı Yaklaşım	Sınıf	184	5,12	,601	371	3,581	,000*																																																																				
	Branş	189	4,90	,601				Genel Toplam	Sınıf	184	4,38	,536	371	1,868	,063	Branş	189	4,27	,574																																																								
Genel Toplam	Sınıf	184	4,38	,536	371	1,868	,063																																																																				
	Branş	189	4,27	,574																																																																							

* p<0.05

Tablo 8'e göre öğretmenlerin branş değişkenlerinin problem çözme becerisinin değerlendirici ve planlı yaklaşım boyutlarında anlamlı bir fark ortaya çıkardığı görülmektedir (p<0.05). Öğretmen görüşlerinin aritmetik ortalamaları incelendiğinde hem değerlendirici yaklaşım (sınıf $\bar{x}=5,05$, branş $\bar{x}=4,83$) hem de planlı yaklaşım boyutunda (sınıf $\bar{x}=5,12$, branş $\bar{x}=4,90$) sınıf öğretmenlerin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre daha değerlendirici ve planlı bir yaklaşım izledikleri söylenebilir.

3.2.4. Öğrenim durumu değişkenine ilişkin bulgular

Öğrenim durumu değişkenine göre örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 9 ve Tablo 10'de verilmiştir.

Tablo 9.
Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışının Öğrenim Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Fedakârlık	Gruplar arası	3,130	2	1,565	4,816	,01*	Yüksek lisans-Lisans tamamlama; Yüksek lisans- Lisans
	Gruplar içi	120,242	370	,325			
	Toplam	123,372	372				
Nezaket	Gruplar arası	4,804	2	2,402	7,171	,00*	Yüksek lisan-Lisans tamamlama; Yüksek lisans- Lisans
	Gruplar içi	123,937	370	,335			
	Toplam	128,742	372				
Vicdanlılık	Gruplar arası	1,031	2	,516	1,203	,301	-
	Gruplar içi	158,513	370	,428			
	Toplam	159,544	372				
Üyelik Erdemi	Gruplar arası	4,071	2	2,036	4,763	,00*	Yüksek lisan-Lisans tamamlama
	Gruplar içi	158,117	370	,427			
	Toplam	162,188	372				
Sportmenlik	Gruplar arası	6,724	2	3,362	3,149	,04*	Yüksek lisan-Lisans
	Gruplar içi	395,059	370	1,068			
	Toplam	401,783	372				
Genel Toplam	Gruplar arası	2,378	2	1,189	5,285	,00*	Yüksek lisan-Lisans tamamlama; Yüksek lisans- Lisans
	Gruplar içi	83,219	370	,225			
	Toplam	85,597	372				

*p<.05

Tablo 9'daki p değerleri incelediğinde örgütsel vatandaşlık davranışının vicdanlılık boyutu hariç diğer bütün boyutlarda .05 düzeyinde anlamlı bir fark ortaya çıkardığı görülmektedir (p<.05). Bu durumda öğretmenlerin öğrenim durumu değişkeninin vicdanlılık alt boyutu hariç bütün alt boyutlarına yönelik görüşlerinde etkili bir değişken olduğu söylenebilir. Anlamlı fark çıkan boyutlarda farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey Hsd testi sonucunda fark, fedakârlık ve nezaket boyutlarında yüksek lisans ile lisans tamamlama mezunu öğretmenler ve yüksek lisans ile lisans mezunu öğretmen arasında olduğu görülmektedir. Bu durumda yüksek lisans mezunu öğretmenlerin lisans tamamlama ve lisans mezunu öğretmenlere göre daha fedakâr ve nezaketli davrandıkları söylenebilir. Bu durumda öğretmenlerin almış oldukları eğitim arttıkça okulda buldukları davranışlarda fedakârlık ve nezaket gösterme sıklıklarının da arttığı söylenebilir. Alınan eğitimin, içinde bulunulan öğrenme sürecinde kişilere, örgüte faydalı olmalı duygusu kazandırarak nezaket ve fedakârlık gösterme davranışı ile çalışmasına teşvik edebileceği düşünülebilir. Benzer şekilde üyelik erdemi ve sportmenlik boyutlarında anlamlı fark yüksek lisans mezunu öğretmenler ile lisans tamamlama mezunu öğretmenler arasındadır. Bu durumda yüksek lisans mezunu öğretmenlerin lisans mezunlarına göre daha fazla üyelik erdemi ve sportmenlik davranışlar gösterdiği söylenebilir. Genel anlamda değerlendirildiğinde eğitimin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını etkilediğini, bunun nedeni olarak da alınan eğitimin ve sürecin kişilere bir bilinç ve bakış açısı kazandırdığı, bu sayede de örgüte daha fazla yararlı olabilmek adına örgütsel vatandaşlık davranışları göstermeye gayret gösterdikleri düşünülmektedir.

Tablo 10.

Öğretmenlerin Problem Çözme Becerisinin Öğrenim Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Aceleci Yaklaşım	Gruplar arası	1,575	2	,787	1,595	,204
	Gruplar içi	182,659	370	,494		
	Toplam	184,234	372			
Düşünen Yaklaşım	Gruplar arası	1,503	2	,752	1,711	,182
	Gruplar içi	162,545	370	,439		
	Toplam	164,048	372			
Kaçıngan Yaklaşım	Gruplar arası	5,079	2	2,539	1,566	,210
	Gruplar içi	599,842	370	1,621		
	Toplam	604,921	372			
Değerlendirici Yaklaşım	Gruplar arası	3,046	2	1,523	2,913	,056
	Gruplar içi	193,438	370	,523		
	Toplam	196,484	372			
Kendine Güvenli Yaklaşım	Gruplar arası	2,025	2	1,013	1,923	,148
	Gruplar içi	194,797	370	,526		
	Toplam	196,822	372			
Planlı Yaklaşım	Gruplar arası	2,180	2	1,090	2,956	,053
	Gruplar içi	136,403	370	,369		
	Toplam	138,582	372			
Genel Toplam	Gruplar arası	,766	2	,383	1,234	,292
	Gruplar içi	114,875	370	,310		
	Toplam	115,641	372			

*p<.05

Tablo 10 incelendiğinde problem çözme becerisinin boyutlarına ait p değerlerinin hiçbirinde .05 düzeyinde anlamlı fark ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir (p<.05). Bu bulgu doğrultusunda öğrenim durumu değişkeninin öğretmenlerin problem çözme becerilerini etkileyen bir değişken olmadığı düşünülmektedir.

3.3. Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiye yönelik yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Problem Çözme Becerileri İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki

Problem Çözme Alt Boyutları	Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Boyutları						
		Fedakârlık	Nezaket	Vicdanlılık	Üyelik Erdemi	Sportmenlik	Toplam
Aceleci Yaklaşım	r	,120(*)	,153(**)	,045	,106(*)	,133(*)	,153(**)
	p	,021	,003	,381	,040	,010	,003
	N	373	373	373	373	373	373
Düşünen Yaklaşım	r	,255(**)	,293(**)	,280(**)	,280(**)	,214(**)	,380(**)
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	373	373	373	373	373	373
Kaçınan yaklaşım	r	,260(**)	,164(**)	,229(**)	,289(**)	,235(**)	,346(**)
	p	,000	,001	,000	,000	,000	,000
	N	373	373	373	373	373	373
Değerlendirici yaklaşım	r	,307(**)	,326(**)	,284(**)	,376(**)	,181(**)	,416(**)
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	373	373	373	373	373	373
Kendine Güvenli Yaklaşım	r	,222(**)	,251(**)	,260(**)	,370(**)	,196(**)	,378(**)
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	373	373	373	373	373	373
Planlı Yaklaşım	r	,236(**)	,335(**)	,297(**)	,370(**)	,169(**)	,402(**)
	p	,000	,000	,000	,000	,001	,000
	N	373	373	373	373	373	373
Toplam	r	,298(**)	,312(**)	,281(**)	,371(**)	,256(**)	,436(**)
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	373	373	373	373	373	373

*p< .05; **p <.01

Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ile problem çözme becerileri arasında çeşitli ilişkiler saptandığı görülmektedir. Bu ilişkiler şu şekildedir:

Fedakârlık boyutu ile düşünen yaklaşım ($r=.255$, $p<.01$), kaçınan yaklaşım ($r=.260$, $p<.01$), kendine güvenli yaklaşım ($r=.222$, $p<.01$) ve planlı yaklaşım ($r=.236$, $p<.01$) arasında düşük düzeyde, pozitif yönlü; aceleci yaklaşım ile ($r=.120$, $p<.05$) düşük düzeyde, pozitif yönlü; değerlendirici yaklaşım ($r=.307$, $p<.01$) ile orta düzeyde, pozitif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bu bulgu doğrultusunda öğretmenlerin fedakârlık gösteren davranışları arttığında düşünen, kaçınan, kendine güvenli değerlendirici ve planlı yaklaşımlarını gösterme sıklığının da arttığı söylenebilir

Nezaket alt boyutu ile aceleci yaklaşım ($r=.153$, $p<.01$), düşünen yaklaşım ($r=.293$, $p<.01$), kaçınan yaklaşım ($r=.164$, $p<.01$) ve kendine güvenli yaklaşım ($r=.251$, $p<.01$) arasında düşük düzeyde, pozitif yönlü; değerlendirici yaklaşım ($r=.326$, $p<.01$) ve planlı yaklaşım ($r=.335$, $p<.01$) ile orta düzeyde, pozitif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Buna göre öğretmenlerin nazik davranışları arttıkça değerlendirici ve planlı yaklaşımlarının orta düzeyde, aceleci, düşünen, kaçınan ve kendine güvenli yaklaşımlarının da düşük düzeyde arttığı söylenebilir.

Vicdanlılık alt boyutu ile düşünen yaklaşım ($r=.280$, $p<.01$), kaçınan yaklaşım ($r=.229$, $p<.01$), değerlendirici yaklaşım ($r=.284$, $p<.01$), kendine güvenli yaklaşım ($r=.260$, $p<.01$) ve planlı yaklaşım ($r=.297$, $p<.01$) arasında düşük düzeyde, pozitif yönlü anlamlı

ilişki saptanmıştır. Bu bulgu, öğretmenlerin vicdanlı davranışlarındaki artışın az da olsa diğer diğer yaklaşım tarzlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Üyelik erdemi alt boyutu ile düşünen yaklaşım ($r=.280$, $p<.01$), kaçınan yaklaşım ($r=.289$, $p<.01$) arasında düşük düzeyde, pozitif yönlü; kendine güvenli yaklaşım ($r=.360$, $p<.01$), planlı yaklaşım ($r=.370$, $p<.01$), değerlendirici yaklaşım ($r=.376$, $p<.01$) arasında orta düzeyde, pozitif yönlü; aceleci yaklaşım ile ($r=.106$, $p<.05$), düşük düzeyde, pozitif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Sportmenlik alt boyutu ile düşünen yaklaşım ($r=.214$, $p<.01$), kaçınan yaklaşım ($r=.235$, $p<.01$), değerlendirici yaklaşım ($r=.181$, $p<.01$), kendine güvenli yaklaşım ($r=.196$, $p<.01$), planlı yaklaşım ($r=.169$, $p<.01$), arasında düşük düzeyde, pozitif yönlü; aceleci yaklaşım arasında ($r=.133$, $p<.05$) düşük düzeyde, pozitif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin problem çözme becerileri ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasında ($r=.436$, $p <.01$) orta düzeyde, pozitif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır. Bu durumda öğretmenlerin problem çözme davranışına yönelik becerileri arttıkça örgütsel vatandaşlığa yönelik davranışlarının da orta düzeyde arttığı ya da problem çözme becerilerin azaldıkça örgütsel vatandaşlık davranışlarının da orta düzeyde azaldığı söylenebilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışına yönelik görüşleri fedakârlık, nezaket, vicdanlılık boyutlarında tamamen katılıyorum; üyelik erdemi ve sportmenlik boyutlarında katılıyorum düzeyindeyken; problem çözme becerilerine yönelik görüşleri düşünen, değerlendirici, kendine güvenli ve planlı yaklaşım boyutlarında çoğunlukla, kaçınan yaklaşım boyutunda sık sık, aceleci yaklaşım boyutunda ise ara sıra düzeyindedir.

Cinsiyet değişkeni, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının nezaket ve vicdanlılık boyutlarında anlamlı fark ortaya çıkarmıştır. Hem nezaket hem de vicdanlılık boyutunda kadın öğretmenler erkeklere göre daha nazik ve vicdanlıdır. Cinsiyet değişkeni öğretmenlerin problem çözme becerisine yönelik görüşlerinde sadece kaçınan yaklaşım boyutunda anlamlı fark göstermiştir. Problem çözme becerisi göstermede kadın öğretmenler erkeklere göre daha kaçınan yaklaşım göstermektedirler.

Yaş değişkeni öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının sadece sportmenlik boyutunda anlamlı fark ortaya çıkarmıştır. Bu boyutta anlamlı fark 51 yaş ve üstü ile 21-30 yaş; 51 yaş ve üstü ile 31-40 yaş, 51 yaş ve üstü ile 41-50 yaş grubundaki öğretmenler arasındadır. Yaşı ileri olan öğretmenler daha fazla sportmenlik davranışı göstermektedirler. Yaş değişkeni, öğretmenlerin problem çözme becerilerine ilişkin görüşlerinde anlamlı fark ortaya çıkarmamıştır.

Branş değişkeni, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışının fedakârlık, nezaket, üyelik erdemi boyutlarında anlamlı fark ortaya çıkarmıştır. Üyelik erdemi, fedakarlık ve

nezaket davranışlarını sınıf öğretmenleri branş öğretmenlerinden daha fazla göstermektedirler. Branş değişkeni problem çözme becerisinin değerlendirici ve planlı yaklaşım boyutlarında anlamlı fark ortaya çıkarmıştır. Sınıf öğretmenleri, branş öğretmenlerine göre daha değerlendirici ve planlı bir yaklaşım izlemektedirler.

Öğrenim durumu değişkeni, örgütsel vatandaşlık davranışının vicdanlılık boyutu hariç bütün boyutlarında anlamlı fark ortaya çıkarmıştır. Bu boyutta anlamlı fark fedakârlık ve nezaket boyutlarında yüksek lisans ile lisans tamamlama mezunu, yüksek lisans ile lisans mezunu öğretmen arasında, üyelik erdemi ve sportmenlik boyutlarında yüksek lisans ile lisans tamamlama mezunu öğretmenler arasındadır. Öğrenim durumu değişkeni problem çözme becerisine yönelik görüşlerinde anlamlı fark ortaya çıkarmamıştır.

Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı ile problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri arasında orta düzeyde, pozitif yönlü, .01 düzeyinde anlamlı ilişki saptanmıştır. Alt boyutlar açısından incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

-Fedakarlık boyutu ile düşünen yaklaşım, kaçınan yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım ve planlı yaklaşım boyutları arasında düşük düzeyde, pozitif, .01 düzeyinde; aceleci yaklaşım ile düşük düzeyde, pozitif, .05 düzeyinde; değerlendirici yaklaşım ile düşük düzeyde, pozitif .01 düzeyinde,

-Nezaket boyutu ile aceleci yaklaşım, düşünen yaklaşım, kaçınan yaklaşım ve kendine güvenli yaklaşım arasında düşük düzeyde, pozitif, .01 düzeyinde; değerlendirici yaklaşım ve planlı yaklaşım ile orta düzeyde, pozitif, .01 düzeyinde,

-Vicdanlılık alt boyutu ile düşünen yaklaşım, kaçınan yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım ve planlı yaklaşım arasında düşük düzeyde, pozitif, .01 düzeyinde,

-Üyelik erdemi boyutu ile düşünen yaklaşım, kaçınan yaklaşım ve değerlendirici yaklaşım arasında düşük düzeyde, pozitif, .01 düzeyinde; kendine güvenli yaklaşım, planlı yaklaşım arasında orta düzeyde, pozitif, .01 düzeyinde; aceleci yaklaşım ile düşük düzeyde, pozitif, .05 düzeyinde,

-Sportmenlik alt boyutu ile düşünen yaklaşım, kaçınan yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, planlı yaklaşım, arasında düşük düzeyde, pozitif, .01 düzeyinde; aceleci yaklaşım arasında düşük düzeyde, pozitif, .05 düzeyinde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Araştırma sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler şu şekildedir:

Öğretmenlerin problem çözme sürecinde göstermiş oldukları aceleci ve kaçınan yaklaşımın nedenleri araştırılıp, bu iki yaklaşımı azaltmak amacı ile kurs, seminer gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmeli, özellikle kaçınan yaklaşım tutumlarının önüne geçilmelidir.

Kadın öğretmenlerin diğer çalışanlarla kuracakları ilişkilerde ve problemlerde kaçınan bir tutum sergilememesi için yönetim kademesi tarafından yönetime ve okulun gelişimine dâhil edilmesi, proje ve etkinliklerde görev almaları sağlanmalıdır.

Kadın öğretmenlerde görülen nazik ve vicdanlılık davranışlarının erkek öğretmenlerde de görülme sıklığını arttırmak amacıyla, okul içi ve dışında gerçekleştirilen etkinliklerde erkek öğretmenlerin kadın öğretmenler ile birlikte görev alıp çalışmalarını sağlanmalıdır.

Yaşı daha ilerde olan öğretmenlerin göstermiş oldukları sportmenlik davranışlarından faydalanmak amacı ile okul içi ve dışında yemek, sinema, tiyatro ve piknik gibi sosyal etkinlikler düzenlenerek, bu öğretmenlerin genç öğretmenlerle iletişim ve etkileşim içinde bulunmaları sağlanmalı, bu sayede yaşı ileride olan öğretmenlerin sportmenlik davranışlarından kurum olarak faydalanılmalıdır.

Daha fazla fedakar, nazik ve üyelik erdemi sahibi olan sınıf öğretmenlerinden yararlanmak amacıyla okulda branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenleriyle çalışmaları sağlanmalı, böylece hem gruplaşmanın önüne geçilip hem de sınıf öğretmenlerinde bulunan bu özelliklerin branş öğretmenlerinde de görülme sıklığının artırılması planlanmalıdır.

Sınıf öğretmenlerinin değerlendirici ve planlı tutumlarından faydalanmak amacı ile sene başından itibaren okulda düzenlenen her türlü etkinlikte, sınıf ve branş öğretmenlerinin birlikte görev almaları sağlanmalı, sınıf öğretmenlerinin değerlendirici ve planlı tutumlarının branş öğretmenlerinde de gösterilme sıklığının artırılması planlanmalıdır.

Öğrenim seviyesi yüksek olan öğretmenlerin daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı göstermeleri nedeni ile okuldaki diğer öğretmenlerinde örgütsel vatandaşlık davranışlarını artırmak için kendilerini geliştirmelerine destek olunmalı ve teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aktay, A. (2008). *Yönetici ve öğretmenlerin değer tercihleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, C. (2005). *Kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının yüklenme karmaşıklığı açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Altunbaş, A. (2009). *Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ve çalışma değerlerinin analizi (Altındağ İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bateman T. S., & Organ, D. W. (1983). Job satisfaction and the good soldier: The relationship between affect and employee citizenship. *Academy of Management Journal*, 26 (4), 587-595.
- Bingham, A. (2004). *Çocuklarda problem çözme becerilerinin geliştirilmesi*. Çev.: Ferhan Oğuzkan, İstanbul: MEB Yayınları.
- Butler, J. K. (1991). Toward understanding and measuring conditions of trust: Evolution of a conditions of trust inventory. *Journal of Management*, 17, 643-663.
- Çınar, F. (2004). *Organizasyonel davranış alanında yeni bir yaklaşım organizasyonel yurttaşlık kavramı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Gay, L. R. (1996). *Educational research: competencies for analysis and application*. (5th ed). By Prentice-Hall, Inc., USA.

- Güler, A. (2006). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin duygusal zekâ düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürbüz, S. (2007). *Yöneticilerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının iş tatmini ve algıladıkları örgütsel adaletle ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gök, E. E. (2007). *Örgütsel kültür bağlamında örgütsel vatandaşlık olgusu ve bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi SBE, Denizli.
- Güçlü, N. (2003). Lise müdürlerinin problem çözme becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 160.
- Heppner, P. P., & Petersen, C. H. (1982). The development and implications of a personal problem solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29 (1), 66 -75.
- İşbaşı, İ. Ö. (2000). *Çalışanların yöneticilerine duydukları güvenin ve örgütsel adalete ilişkin algılamalarının örgütsel vatandaşlık davranışının oluşumundaki rolü: Bir turizm örgütünde uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Kalaycı, N. (2001). *Sosyal bilimlerde problem çözme ve uygulamalar*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kamer, M. (2001). *Örgütsel güven, örgütsel bağlılık ve örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakuş, M. (2008). *İlköğretim okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin duygusal zekâ yeterliklerinin, öğretmenlerin duygusal adanmışlık, örgütsel vatandaşlık ve işdoyumunu düzeylerine etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler ve teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karip, E. ve Köksal, K. (1996). Etkili eğitim sistemlerinin geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2 (2), 245–257.
- Kozacıoğlu, R. (2002). *The relationship of organizational commitment and work reward with organizational citizenship behavior*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kösterelioğlu, M. (2007). *Okul yöneticilerinin problem çözme becerileri ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Lievens, F., & Anseel, F. (2004). Confirmatory factor analysis and invariance of an organizational citizenship behavior measure across samples in a dutch-speaking context. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 77, 299-306.
- Oktay, M. (1996). *İşletmeciler için: davranış bilimlerine giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Organ, D. W. (1988). *Organizational citizenship behavior: the good soldier syndrome*, Lexington Books, Lexington, M.A: D.C. Heath.
- Özdoğan, B. (2004). *Çocuk ve oyun*, Ankara: Anı Yayınları.

- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R. (1990). Transformational leaders' behavior and their effects on followers' trust in leader, satisfaction and organizational citizenship behaviors. *Leadership Quarterl.* 1 (2), 107-42.
- Savaşır, I., & Şahin, N. H. (1997). *Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Deneği Yayınları.
- Sezgin, F. (2004). Örgütsel vatandaşlık davranışları: kavramsal bir çözümleme ve okul açısından bazı çıkarımlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 25 (1), 317-339.
- Smith, C.A., Organ, D. W., & J. P. Near. (1983). Organizational citizenship behavior: Its nature and antecedents. *Journal of Applied Psychology*, 68 (4).
- Schnake, M. E., & Dumler, M. P. (2003). Levels of measurement and analysis issues in organizational citizenship behaviour research. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*. 76, 283–301.
- Şahin, N., Şahin N. H., & P. P. Heppner. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of Turkish university student. *Cognitive Therapy and Research*. 17 (4): 379–396.
- Titrek, O., Bayrakçı, M., ve Zafer, D. (2009). Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarına ilişkin görüşleri. *Akademik Bakış Uluslar arası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi*, 17,. Mayıs 2012 tarihinde <http://www.akademikbakis.org/17/bogretmen.pdf> adresinden alınmıştır.
- Ulupınar, S. (1997). *Hemşirelik eğitiminin öğrencilerin sorun çözme becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uslu, B. (2011). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları (Manisa İl örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ünal, Z. (2003). *Öğretmenlerde iş doyum ve örgütsel vatandaşlık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.